

Wojciech Kotowicz

ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE I WYBRANE PAŃSTWA WOBEC SPORU O SAHARĘ ZACHODNIĄ

INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND THE COUNTRIES FACING THE CONFLICT OVER THE WESTERN SAHARA

Konflikt wokół Sahary Zachodniej trwa od 1975 roku¹. Terytorium to znajdowało się pod kolonialnym panowaniem Hiszpanii, a obecnie jest przedmiotem sporu między Marokiem i Mauretanią, zgłaszającymi pretensje do tego obszaru, a popieranym przez Algierię Frontem Wyzwolenia Sakia El Hamra i Rio de Oro (POLISARIO)². Spór o Saharę Zachodnią jest jednym z najbardziej ostrych i długo-

---

¹ Sahara Zachodnia, położone na północno-zachodnim wybrzeżu Afryki pustyne terytorium o wielkości 266 tys. km² zostało w ostatnich dekadach XIX wieku skolonizowane przez Hiszpanię, której chodziło przede wszystkim o niedopuszczenie do zajęcia tego terytorium, sąsiadującego z należącymi do niej Wyspami Kanaryjskimi, przez inne państwa europejskie. Zob. S. Parzymies, *Spór wokół Sahary Zachodniej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1976, nr 4, s. 80. Przez niemal sto następnych lat stanowiło kolonię, zwaną popularnie Saharą Hiszpańską. Zob. M. Malinowski, *Sahara Zachodnia. Konflikt terytorialny między Marokiem a Hiszpanią w latach 1956–1976*, Toruń 2001, s. 9. Zob. szerzej: S. Chazbijewicz, *Polityczny konflikt o terytorium Sahary Zachodniej*, w: A. Żukowski (red.), *Przestrzeń i granice we współczesnej Afryce*, „Forum Politologiczne”, t. 10, Olsztyn 2010, s. 337–347.

² D. Gutelius, *Western Sahara*, w: J. Middleton, J. C. Miller (eds.), *New Encyclopedia of Africa*, Vol. 5, London 2007, s. 209–210.

trwałych konfliktów regionalnych w północno-zachodniej części Afryki. Problem statusu Sahary Zachodniej stanowi skomplikowany węzeł sprzeczności³. Państwa, które roszczą sobie prawo do tego terytorium, dysponują szeregiem argumentów natury prawnej, historycznej i geopolitycznej. Obecnie większość terytorium Sahary Zachodniej jest okupowana przez Maroko. Pozostała część jest kontrolowana przez ruch wyzwolenczy Saharyjczyków pod nazwą Frontu POLISARIO⁴. Podkreśla się, że ten nierozwiązany do dziś problem negatywnie oddziałuje na stosunki międzynarodowe i stanowi poważne zagrożenie dla stabilności w krajach Maghrebu⁵.

Pozostawanie Sahary Zachodniej w rękach hiszpańskich przez tak długi okres umożliwił przede wszystkim brak jednomyślności, nawet wręcz konfliktowe stanowisko państw arabskich zainteresowanych tym obszarem, to jest właśnie Maroka, Mauretanii i Algierii.

Maroko oficjalnie zgłaszało swe pretensje do Sahary Zachodniej od 1955 roku, jako terytorium historycznie należące do państwa marokańskiego. Od tego momentu we wszystkich oficjalnych wypowiedziach władz marokańskich na temat polityki zagranicznej problem ten powracał w formie ультymatywnej, jako żądanie zwrotu tego obszaru⁶. Warto wspomnieć, że w 1974 roku Maroko wystąpiło z wnioskiem na forum Zgromadzenia Ogólnego ONZ, aby te zwróciło się do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS) o opinię w sprawie przynależności Sahary Zachodniej. MTS ogłosił swe orzeczenie 2 października 1975 roku uznając, że w okresie kolonizacji hiszpańskiej występowały istniejące związki pomiędzy plemionami saharyjskimi a sułtanem Maroka, aczkolwiek nie potwierdzo-

---

³ M. L. Burgis, *Boundaries of Discourse in the International Court of Justice: Mapping Arguments in Arab Territorial Disputes*, Danvers 2009, s. 214.

⁴ R. Ożarowski, *Sahara Zachodnia – jako przykład afrykańskiego quasi-państwa*, w: M. Stańczyk-Minkiewicz (red.), *Afryka. Kontynent wyzwania i zagrożenia*, t. 1, Gdynia 2011, s. 114.

⁵ A. H. Cordesman, *A Tragedy of Arms: Military and Security Developments in the Maghreb*, Westport 2002, s. 105.

⁶ E. Jensen, *Western Sahara: Anatomy Of A Stalemate*, Boulder 2005, s. 13–19.

no związku suwerenności terytorialnej pomiędzy terytorium Sahary Zachodniej a Marokiem⁷.

Jeśli chodzi o Mauretanię, to po raz pierwszy pretensje terytorialne wobec Sahary Zachodniej zostały sformułowane 1 czerwca 1957 roku⁸. W uzasadnieniu ich Mauretania, podobnie jak Maroko, podawała względy natury historycznej, geograficznej i etnicznej⁹.

Algieria natomiast nie zgłaszała roszczeń terytorialnych wobec Sahary Zachodniej, domagając się jedynie konsekwentnie przyznania ludności tego terytorium prawa do samostanowienia. Z tego względu Algieria udzieliła poparcia powstałemu w 1973 roku Frontowi POLISARIO. Stanowisko Algierii częściowo wynikało również z faktu rywalizacji prestiżowej z Marokiem. Algieria, mając tradycje ruchu oporu oraz ropę naftową, pragnęła odgrywać główną rolę wśród państw Maghrebu. Dlatego też między innymi zawsze protestowała przeciwko dwustronnym hiszpańsko-marokańskim rozstrzygnięciom problemu saharyjskiego¹⁰.

Hiszpania wprawdzie zawsze formalnie zgadzała się z rezolucjami w sprawie przyznania niepodległości Saharze Zachodniej, uchwalonymi przez ONZ, jednak ze względu na bogactwa naturalne znajdujące się na tym terytorium przekładała w czasie podjęcie ostatecznych decyzji w tej sprawie. Formalnie rząd hiszpański wyrażał zgodę na przeprowadzenie, w porozumieniu z Marokiem i Mauretanią, referendum, w którym miejscowa ludność mogłaby się wypowiedzieć na temat przyszłości tego obszaru. Zawsze jednak używał argumentu, że na przeszkodzie w przeprowadzeniu referen-

---

⁷ R. Ożarowski, op. cit., s. 122.

⁸ S. Parzymies, op. cit., s. 83. Zob. szerzej: M. Ould-Mey, *Mauritania. Between the Hammer of Economic Globalization and the Anvil of Multiparty Factionalism*, w: Y. H. Zoubir, H. Amirah-Fernandez (eds.), *North Africa: politics, region, and the limits of transformation*, Oxon 2008, s. 82–88.

⁹ Zob. szerzej: T. Shelley, *Endgame in the Western Sahara: What Future for Africa's Last Colony?*, London 2004, s. 42–46.

¹⁰ J. Bury, *Polityka wybranych państw arabskich wobec krajów Afryki subsaharyjskiej*, w: J. J. Milewski, W. Lizak (red.), *Stosunki międzynarodowe w Afryce*, Warszawa 2002, s. 287.

dum stoją spory między Marokiem a Mauretanią w kwestiach terytorialnych¹¹.

W 1974 roku rząd hiszpański przyznał Saharze status terytorium autonomicznego oraz podał oficjalnie do wiadomości, że wyraża zgodę na przeprowadzenie referendum w Saharze Zachodniej w połowie 1975 roku. Nad jego przebiegiem miała czuwać ONZ. Referendum miało być przeprowadzone w porozumieniu z zainteresowanymi stronami, jednak jednostronna decyzja Hiszpanii spotkała się ze sprzeciwem Maroka i Mauretanii. W sprawie Sahary Zachodniej wydał werdykt Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w Hadze (MTS) oraz wypowiedziała się specjalna komisja ONZ. MTS uznał, że przed dziesiątkami lat niektóre plemiona saharyjskie były wasalami sułtana Maroka, jednak nie wypowiedział się jednoznacznie, iż fakt ten stanowi podstawę współczesnych roszczeń marokańskich wobec tego obszaru. Z kolei komisja ONZ stwierdziła, że większość mieszkańców Sahary domaga się prawa do samostanowienia i uważa POLISARIO za swego reprezentanta¹².

W 1976 roku rząd hiszpański przekazał Maroku i Mauretanii administrację nad terytorium Sahary Zachodniej, ale nie zwierzchnictwo nad tym obszarem, którego nie posiadał. Zdaniem Hiszpanii, główne zadanie rozwiązania sporu o Saharę Zachodnią spoczywa na organizacjach międzynarodowych, a przede wszystkim ONZ. Hiszpania zadeklarowała prowadzenie polityki neutralnej, choć wyrażała, iż zamierza uczestniczyć w poszukiwaniu rozwiązania tego problemu, ze względu na ewentualne konsekwencje jakie może mieć dla jej bezpieczeństwa konflikt powstały na tym obszarze¹³.

Do końca lat 80. pozostałe zainteresowane strony trwały na swoich pozycjach. Front POLISARIO, walczący o wyzwolenie Sahary Zachodniej od 1973 roku, ogłosił powstanie Demokratycznej Re-

¹¹ G. Bernatowicz-Bierut, *Główne kierunki polityki Hiszpanii w trzecim świecie (Ameryka Łacińska i kraje arabskie)*, Warszawa 1984, s. 82.

¹² Ibidem, s. 83.

¹³ Ibidem, s. 90–91. Zob. szerzej: A. Knop, *Diversity and Self-Determination in International Law*, Cambridge 2002, 109–167.

publiki Arabskiej Sahary, uznanej przez Algierię i około 60 innych krajów w 1976 roku. W roku 1979 Mauretania, po zawarciu traktatu pokojowego, wycofała się z Sahary Zachodniej, zaś Maroko zajęło pas niczyjego ładu. Demokratyczna Republika Arabskiej Sahary została uznana przez OJA, natomiast Maroko znalazło się pod międzynarodową presją. W 1981 roku rząd marokański zaproponował przeprowadzenie referendum, uznając roszczenia POLISARIO w 1987 roku. W następnym roku doszło do pojednania Algierii i Maroka¹⁴.

W końcu lat 80. Narody Zjednoczone w szerszym niż wcześniej zakresie włączyły się w rozwiązywanie konfliktu w Saharze Zachodniej. Dzięki współpracy z OJA i pośrednictwu tych dwóch organizacji strony konfliktu (Maroko i POLISARIO) zgodziły się na referendum, które miało zadecydować o przyszłości tego terytorium. W następstwie tego na mocy Rezolucji 690 Rady Bezpieczeństwa ONZ z kwietnia 1991 roku Rada Bezpieczeństwa NZ zaakceptowała odpowiedni plan działania przedstawiony przez sekretarza generalnego Javiera Pereza de Cuellara, a następnie w kwietniu 1991 roku ustanowiła Misję NZ do spraw Referendum w Saharze Zachodniej (MINURSO)¹⁵. Wielokrotnie wyznaczany termin referendum nie został dotychczas dotrzymany, ponieważ strony konfliktu nie zgadzają się w sprawie listy osób uprawnionych do głosowania¹⁶. Natomiast zawieszenie broni między nimi, nadzorowane przez MINURSO, było generalnie przestrzegane.

Po długim impasie w kwestii rozwiązania sporu o Saharę Zachodnią, zaczęły pojawiać się kolejne inicjatywy. W 2003 roku pojawił się raport Kofiego Annana na temat Sahary Zachodniej¹⁷, który

---

¹⁴ J. Bury, op. cit., s. 288.

¹⁵ I. Popiuk-Rysińska, *Działalność instytucji międzynarodowych na rzecz pokoju i bezpieczeństwa w Afryce*, w: J. J. Milewski, W. Lizak (red.), *Stosunki międzynarodowe...*, s. 309.

¹⁶ M. Malinowski, op. cit., s. 290.

¹⁷ *Western Sahara: Annan proposes new peace plan, extension for UN mission*, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=7212&Cr=western&Cr1=sahara> [22.06.2012].

otwierał okres, kiedy wyraźniej zaczęto się zwracać ku metodom negocjacyjnym i mediacyjnym¹⁸. We wszystkich znaczących stolicach europejskich, a także w Waszyngtonie znów powróciło przekonanie, że sprawa Sahary Zachodniej jest problemem algiersko-marokańskim. Również na forum instancji międzynarodowych i w kręgach władzy dało się zauważyć zmianę tonu i stanowisk w kwestii Sahary Zachodniej. Zrozumiano bowiem, że rozwiązanie problemu Sahary Zachodniej może nastąpić wyłącznie za sprawą narzędzi politycznych i osiągnięte w drodze negocjacji między Rabatem i Algierem¹⁹.

Z dniem 31 grudnia 2003 roku definitywnie zlikwidowano ONZ-owską komisję (zajmującą się sporządzaniem listy osób uprawnionych do udziału w przyszłym referendum w sprawie przyszłości Sahary Zachodniej). Także pozycja Stanów Zjednoczonych wobec Sahary Zachodniej uległa istotnej ewolucji²⁰. W kilka dni po wizycie króla Mohammeda VI w USA we wrześniu 2003 roku prezydent George Bush powiedział: „Maroko jest niezwykle wrażliwe jeśli chodzi o Saharę Zachodnią. Należy kontynuować rozmowy z Królestwem w tej kwestii, niczego mu nie narzucając”. W ten sposób Stany Zjednoczone po raz pierwszy wypowiedziały się tak oficjalnie o marokańsko-algierskim charakterze konfliktu, podkreślając jednocześnie, że obie strony powinny ze sobą negocjować²¹. Dodawano, iż kwestia Sahary Zachodniej powinna być rozwiązana opierając się na rezolucjach Rady Bezpieczeństwa ONZ oraz wspierana

---

¹⁸ Zob. J. Sutor, *Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych*, Wrocław 1979, s. 130–145; idem, *Mediacje w prawie i praktyce międzynarodowej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1984, nr 2, s. 69–78.

¹⁹ UN Secretary General’s Report S/2003/1016 of 16.10.03, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/560/24/IMG/N0356024.pdf> [22.06.2012].

²⁰ Por. S. Zunes, *The United States and the Western Sahara peace process*, „Middle East Policy” 1998, Vol. 5, No. 4, s. 131–146; F. Ruddy, *The United States mission for the referendum in Western Sahara: Lofty ideals and gutter realities*, „Vital Speeches of the Day” 2000, No. 66, s. 548–553.

²¹ C. Migdalovitz, *Western Sahara: Status of Settlement Efforts*, Congressional Research Service, December 2008, s. 2.

przez specjalnego wysłannika sekretarza generalnego Narodów Zjednoczonych²².

W kontekście raportu K. Annana pojawiła się wypowiedź ministra spraw zagranicznych Maroka Mahomeda Benaissa, który stwierdził, że dyplomacja marokańska będzie broniła sprawy integralności terytorialnej Królestwa jako najwyższego priorytetu, wskazał na „sztuczny” charakter sporu, który stoi na drodze koniecznej integracji regionalnej. Przypomniał, że Maroko nie odrzuca ONZ-owskiego Planu Bakera w sprawie uregulowania konfliktu, lecz utrzymuje swoje stanowisko w sprawie poszanowania integralności terytorialnej Królestwa²³.

Przed wygaśnięciem mandatu sił MINURSO, które miało nastąpić 30 kwietnia 2004 roku, władze marokańskie potwierdziły swoją gotowość do negocjacji różnych aspektów Planu Bakera, z wyjątkiem „spraw bezdyskusyjnych”, które dotyczą „integralności terytorialnej, bezpieczeństwa i fundamentów państwa marokańskiego”. Plan osobistego wysłannika ONZ ds. Sahary Zachodniej, J. Bakera, przewidywał 5-letni okres autonomii, po którym miało się odbyć referendum w sprawie ostatecznego statusu tego terytorium. Z kolei rzecznik marokańskiego rządu, Mohamed Benabdellah oświadczył, że Maroko jest zwolennikiem ostatecznego i politycznego rozwiązania kwestii Sahary Zachodniej w drodze konsensusu i wykluczył opcję niepodległościową. Podkreślił jednocześnie, że jego kraj jest gotów dyskutować sprawę autonomii, przyznającej pewne prawa mieszkańcom południowych prowincji, w ramach suwerenności państwowej i jedności terytorialnej Maroka²⁴.

W dalszym ciągu, istotnym graczem w kwestii rozwiązania problemu Sahary Zachodniej pozostawała Hiszpania. Mohamed Zidati,

---

²² D. Geldenhuys, *Contested States in World Politics*, Chippenham 2009, s. 199–200.

²³ T. Shelly, *Behind the Baker Plan for Western Sahara*, <http://www.merip.org/mero/mero080103> [22.06.2012].

²⁴ *Kwestia Sahary Zachodniej*, „Biuletyn regionalny: Afryka i Bliski Wschód”, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 2004, nr 15.

minister delegowany na kontynent europejski przez Saharyjską Arabską Republikę Demokratyczną, przewodząc delegacji saharijskiej zaproszonej do udziału w 36 Kongresie PSOE (Socjalistycznej Hiszpańskiej Partii Robotniczej), wyraził głęboką obawę wobec stosunku rządu premiera José Luisa Rodrígueza Zapatero do konfliktu w Saharze Zachodniej. Minister M. Zidati stwierdził, że obawia się negatywnego wpływu rządu Maroka na hiszpańską linię polityczną wobec trwającego konfliktu saharijskiego. Saharyjski minister podkreślił, że Sahara Zachodnia zawsze wierzyła w konsekwentne popieranie przez rząd hiszpański rozwiązań pokojowych opartych na prawie międzynarodowym. Minister M. Zidati podkreślił, że liczone na jasne i zdecydowane poparcie ze strony rządu J. Zapatero wobec międzynarodowego uznania Sahary Zachodniej. Minister M. Zidati powiedział też, że ubolewa nad tym, że Hiszpania nie tylko nie popiera uznania międzynarodowego Sahary Zachodniej, ale również Planu Bakera, który zawierał propozycję przeprowadzenia ogólnokrajowego referendum w sprawie określenia przynależności państwowej mieszkańców tego regionu. Minister M. Zidati zwracał uwagę, że Sahara Zachodnia powita z satysfakcją każde uzgodnienia, do których miało dojść podczas prowadzonych pod auspicjami ONZ negocjacji dwustronnych, jeśli będą się one opierały na środkach budowy zaufania i doprowadzą do wprowadzenia na teren saharijski misji międzynarodowej ONZ²⁵.

Premier J. Zapatero, przebywając z oficjalną wizytą w Algierii w celu nawiązania dialogu w kwestii Sahary Zachodniej, opowiedział się „za sprawiedliwym i ostatecznym rozwiązaniem problemu saharijskiego” w ramach norm prawa międzynarodowego i podjętych w sprawie Sahary rezolucji ONZ (nr 1495 i 1541). Jednak można było zauważyć, że pomimo tej obopólnej deklaracji, stanowiska obu państw w tej kwestii nie były zbieżne. J. Zapatero nie odniósł się jednoznacznie do Planu Bakera popieranego przez Algie-

²⁵ L. Ayllon, *Los saharíais esperamos más de Zapatero*, „ABC” (Madrid) 5.04.2004, s. 29.

rię i Front POLISARIO. Mówił on, że nie należy polegać wyłącznie na jednym projekcie, a wiodącą rolę w procesie powinna odgrywać ONZ i to ono powinna zaproponować alternatywę dla Planu Bakera. J. Zapatero wyraźnie unikał kwestii zorganizowania w Saharze referendum, które miałyby decydować o przyszłości tego terytorium (rozwiązanie to było promowane przez Hiszpanię od 1991 roku). Ponadto zasugerował, że prawo do autodeterminacji może oznaczać w tym przypadku szeroką autonomię w ramach Maroka. Algierski minister spraw zagranicznych, Abdelaziz Beljadem, wyrażał zaniepokojenie tworzeniem się osi Madryt – Paryż, która skłaniała się ku rozwiązaniu konfliktu na korzyść Maroka. Nie zgodził się również z inicjatywą dyskusowania kwestii Sahary na konferencji pomiędzy Marokiem, Hiszpanią, Francją i Algierią. A. Beljadem podkreślał, że zgodnie z terminologią ONZ stronami „uwikłanymi” w konflikt są POLISARIO i Maroko; Hiszpania, Francja i Algieria, to – jak twierdził – jedynie „strony zainteresowane”²⁶.

W kwestii Sahary Zachodniej doszło jeszcze w tym okresie do spotkania między ministrem Miguelem Ángelem Moratinosem i Álvaro de Soto, specjalnym reprezentantem sekretarza generalnego ONZ, Kofi Annana, ds. Sahary Zachodniej. A. de Soto, który zastąpił na tym stanowisku Jamesa Bakera, zamierzał szukać nowych dróg rozwiązania konfliktu poprzez wysłuchanie racji i konsultacje ze wszystkimi zainteresowanymi stronami. Podczas spotkania M. Á. Moratinos podkreślił wolę rządu hiszpańskiego do powierzenia ONZ kierownictwa nad procesem saharajskim i wyznaczenia grupy państw, które w sposób bezpośredni bądź pośredni ponosić miały odpowiedzialność za czuwanie nad tym procesem (m.in. Hiszpanię). Zasygnalizował także, że nie wykluczał przeprowadzenia w Saharze referendum, jeśli zapanują sprzyjające temu warunki²⁷.

---

²⁶ L. Ayllon, *Argelia, satisfecha al saber que Madrid si apoya el Plan Baker para el Sahara*, „ABC” (Madrid) 16.07.2004, s. 11.

²⁷ L. Ayllon, *Los saharauis consideran decepcionante la renuncia de Zapatero al Plan Baker*, „ABC” (Madrid) 16.07.2004, s. 17.

Niejako w odpowiedzi na stanowisko Hiszpanii w kwestii Sahary Zachodniej oraz liście prezydenta Algierii Abdelaziz Buteflika z sierpnia 2004 roku pojawiło się memorandum w tej sprawie opublikowane przez rząd marokański, które zostało skierowane do K. Annana. Strona marokańska odrzuciła pogląd, iż spełnia na tym obszarze rolę mocarstwa okupacyjnego. W memorandum podkreślono, iż Maroko cały czas współpracowało i pozytywnie odnosiło się do ONZ-towskich planów uregulowania tego problemu, odrzucając wszelkie, ich zdaniem, nierealne koncepcje (np. koncepcja Algierii złożona wysłannikowi SG ONZ J. Bakerowi 2.09.2001 roku o podziale spornego terytorium). Memorandum wskazuje na negatywną rolę Algierii w konflikcie wokół Sahary Zachodniej, utrzymując, że od 1973 roku kraj ten przeciwstawiał się dopełnieniu integralności terytorialnej Maroka. W memorandum zarzucono Algierii, że w 1976 roku postanowiła proklamować „pseudo-państwo, tzw. Arabską Demokratyczną Republikę Saharyjską”. Rząd marokański dodawał, że Algieria jest odpowiedzialna za fiasko niektórych propozycji ONZ ws. Sahary Zachodniej, nieprzestrzeganie konwencji z 1951 roku w sprawie statusu uchodźców i przetrzymywanie marokańskich jeńców wojennych w obozach na swoim terytorium. W zakończeniu memorandum powtórzono wcześniejsze propozycje Maroka dotyczące „politycznego, wzajemnie akceptowalnego uregulowania kwestii saharyjskiej w postaci przyznania temu obszarowi autonomii i poszanowania suwerenności narodowej”. W konkluzjach memorandum stwierdzono, że sprawa Sahary Zachodniej jest w Maroku postrzegana przez pryzmat integralności terytorialnej, a autonomia tego obszaru jest zgodna z normami prawa międzynarodowego i stwarza najlepsze perspektywy definitywnego jej uregulowania, zwłaszcza że wcześniejsze propozycje, w tym ONZ-owski plan rozstrzygnięcia o przyszłości Sahary Zachodniej w drodze referendum, okazały się niemożliwe do wprowadzenia w życie²⁸.

²⁸ *Completion of the Territorial Integrity of the Kingdom of Morocco Memorandum of the Kingdom of Morocco concerning the regional dispute over Sahara*, September 24th, 2004, <http://moroccoembassy.org.my/Memorandum.htm> [17.07.2012].

27 listopada 2004 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję nr 1570 nt. Sahary Zachodniej. W dokumencie tym RB potwierdziła opinię SG ONZ, że impas w tej sprawie wynika z niedających się pogodzić rozbieżności stanowisk zainteresowanych stron wobec tzw. „drugiego planu Bakera”²⁹.

W dniu 7 maja 2005 roku, po tym jak mandat sił MINURSO został przedłużony o kolejne 6 miesięcy i po zaledwie 9 miesiącach sprawowania funkcji przedstawiciela SG ONZ ds. Sahary Zachodniej, Alvaro de Soto został skierowany przez Kofiego Annana do objęcia innego stanowiska³⁰. Decyzja SG NZ została oceniona jako powolne wycofywanie się Narodów Zjednoczonych z zaangażowania w rozwiązanie konfliktu saharijskiego, mimo iż kolejny mandat sił MINURSO został przedłużony przez RB ONZ mocą rezolucji nr 1598 z 28 kwietnia 2005 roku do 31 października 2005 roku. Z raportu ONZ roku na temat Sahary Zachodniej z 2005 można było wywnioskować, że ONZ chce ograniczyć swą rolę w tym konflikcie wyłącznie do nadzorowania zawieszenia broni, a rozwiązanie sporu miałyby nastąpić w drodze bezpośrednich negocjacji między Algierią i Marokiem.

Minister Spraw Zagranicznych Hiszpanii, M. Á. Moratinos, wysłał 9 czerwca 2006 roku list do rządów Maroka, Algierii i Mauretanii, jak również do najwyższych przedstawicieli Frontu POLISARIO, w którym namawiał strony konfliktu do wznowienia dialogu politycznego, wzywał je o „powstrzymanie się od indywidualnych działań” i przedstawił propozycje Hiszpanii dotyczące możliwości osiągnięcia kompromisu. Według M. Á. Moratinosa, poszukiwanie rozwiązania konfliktu powinno przebiegać pod auspicjami ONZ, dlatego też minister podkreśla konieczność jak najszybszego mianowania przez Sekretarza ONZ, K. Annana, nowego Przedstawiciela do spraw Sahary Zachodniej. Przypominając o zgodzie Rabatu na wizytę na spornym terenie dwóch oficjalnych delegacji hiszpańskich,

---

²⁹ Security Council Resolution 1570 (2004) on Western Sahara.

M. Á. Moratinos naciskał w liście na rząd marokański, by ten przestrzegął praw człowieka i praw politycznych w byłej kolonii hiszpańskiej. List tego ministra był konsekwencją dwudniowej wizyty w regionie Sahary Zachodniej sekretarza MSZ, Bernardino Leona. Po powrocie, Leon zapewnił, że wszystkie strony konfliktu wyraziły życzenie większego zaangażowania ze strony ONZ. Podkreślił też ważną rolę Hiszpanii jako „politycznego i dyplomatycznego mediatora” wobec widocznego pogorszenia się sytuacji na terenie Sahary Zachodniej³¹.

W sierpniu 2005 roku doszło do uwolnienia ostatniej grupy marokańskich jeńców wojennych przetrzymywanych przez Front POLISARIO od ponad 20 lat w oazie Tinduf, położonej na terytorium algierskim. Przy tej okazji prezydent Stanów Zjednoczonych George W. Bush zaapelował do przywódców Algierii i Maroka o nasilenie współpracy z Narodami Zjednoczonymi i wykorzystanie nowej sytuacji stworzonej przez uwolnienie jeńców dla stworzenia właściwego klimatu w stosunkach regionalnych, umożliwiającego rozwiązanie problemu Sahary Zachodniej.

Prezentując propozycje związane z rozwiązaniem problemu Sahary Zachodniej, warto odnotować inicjatywę marokańskiego ministra przy urzędzie ds. Zagranicznych i Współpracy – Taieba Fassi Fihriego. Główne założenia tej propozycji polegały na gotowości przeprowadzenia przez Maroko negocjacji z Frontem POLISARIO oraz Algierią w sprawie szerokiej autonomii Sahary Zachodniej. Koncepcja ta byłaby poddana pod referendum ogólnokrajowe, które byłoby nadzorowane przez ONZ, uzyskując w ten sposób legitymizację międzynarodową. Jednak autonomia nie doprowadziłaby w dalszej przyszłości do uzyskania niepodległości przez ten obszar, który pozostałby pod kontrolą Maroka. Nowym akcentem jest także to, że

---

³⁰ <http://www.gcsp.ch/About-Us/Staff/Faculty/Associate-Visiting-Fellows/Ambassador-Alvaro-DE-SOTO> [17.07.2012].

³¹ *Kwestia Sahary Zachodniej*, „Biuletyn regionalny: Afryka i Bliski Wschód”, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 2005, nr 24.

Maroko jako pierwsze wysunęło własną koncepcję rozwiązania sporu. Do tej pory zachowywało się raczej biernie, czekając na rozwój wydarzeń i komentując kolejne projekty byłego osobistego wysłannika sekretarza generalnego ONZ J. Bakera³².

Brak zainteresowania tą inicjatywą doprowadził marokańskie kręgi polityczne do przekonania, że dla pozyskania krajów afrykańskich dla sprawy Sahary Zachodniej nie są już wystarczające takie środki działania, jak klasyczna dyplomacja dwustronna czy nawet dobre, osobiste kontakty monarchy z prezydentami tych państw. Dlatego też w marcu 2006 roku król Mohammed VI przyjął nową strategię, która charakteryzowała się większym pragmatyzmem. Polegała na konsekwentnym wdrażaniu projektów rozwojowych oraz zachęcaniu marokańskich biznesmenów do inwestowania w tych krajach. Tym samym będzie można oczekiwać, iż państwa afrykańskie zrewanżują się Maroku poparciem politycznym dla sprawy Sahary Zachodniej³³.

Kolejna rezolucja (nr 1634 z 28.10.2005) Rady Bezpieczeństwa ONZ przedłużała mandat sił MINURSO do 30 kwietnia 2006 roku i wyrażała wolę pomocy stronom konfliktu w osiągnięciu „politycznego, sprawiedliwego, trwałego i satysfakcjonującego wszystkich” uregulowania kwestii Sahary Zachodniej. RB wezwała wszystkie państwa regionu do kontynuowania pełnej współpracy z ONZ, aby wyjść z impasu, w jakim znalazły się rozmowy pokojowe³⁴. Osobisty wysłannik sekretarza ONZ ds. Sahary Zachodniej, Peter van Walsum podkreślił, że jego misja jest „delikatna, niełatwa, a nawet niemożliwa do spełnienia” z powodu rozbieżności stanowisk zainteresowanych stron. Algieria popierała Plan Bakera II proponujący samostanowienie dla ludności saharyjskiej, co w naturalny sposób

---

³² M. Boudarham, *Sahara : le Maroc pose ses conditions*, 26.09.2005, saha-fanet.blogspot.com/2005/09/aujourd'hui_26.html [17.07.2012].

³³ M. Jibril, *Le processus de l'autonomie*, „La Gazette du Maroc” 27.03.2006, www.lagazettedumaroc.com/articles.php?id_artl=95111&n=465&sr=852&r=2 [17.07.2012].

³⁴ Resolution 1634 (2005) of 28 October 2005.

miało doprowadzić do ogłoszenia niepodległości tego terytorium. Podkreślano, iż wszystkie kolejne rezolucje Rady Bezpieczeństwa: 658 z 1990 roku, 690 z 1991 roku, porozumienie z Houston wynegocjowane przez Maroko i Front POLISARIO, jak również plan opracowany przez J. Bakera, specjalnego wysłannika Sekretarza Generalnego i zaaprobowany przez rezolucję 1495 z 2003 roku, stanowią, że rozwiązanie problemu może nastąpić jedynie na drodze referendum, w którym ludność Sahary Zachodniej będzie mogła określić swoją przynależność państwową³⁵. Z kolei Maroko przedstawiło ONZ własną inicjatywę przyznania Saharyjczykom szerokiej autonomii i przeprowadzenia referendum o samostanowieniu po upływie okresu przejściowego. Jednocześnie zwróciło szczególną uwagę na „regionalizację” Sahary Zachodniej pod suwerenną władzą Maroka³⁶.

Amerykańskie stanowisko w sprawie Sahary Zachodniej zostało przedstawione podczas wizyty ministra spraw zagranicznych Maroka M. Benaissy w USA w dniu 4 maja 2006 roku. Wtedy to amerykańska sekretarz stanu Condoleezza Rice stwierdziła, że z zadowoleniem powitała propozycję rozszerzonej autonomii dla Sahary Zachodniej. Podkreśliła też konieczność odbudowania współpracy między Marokiem a Algierią celem znalezienia sprawiedliwego rozwiązania dla sporu. Podjęty został temat pomocy, którą Maroko mogłoby uzyskać od Ameryki w tej kwestii³⁷.

---

³⁵ S. M. Omar, *The right to self-determination and the indigenous people of Western Sahara*, „Cambridge Review of International Affairs” March 2008, Vol. 21, Issue 1, s. 55.

³⁶ O. E. Anouari, *Sahara: 6 mois de plus pour la Minurso – Peter Van Walsum sommé de faire de nouvelles propositions*, „La Gazette du Maroc” 31.10.2005, www.lagazettedumaroc.com/articles.php?id_artl=7867&n=444&sr=830&r=2 [21.08.2012].

³⁷ *Benaissa meets White House Security Advisor*, www.maroc.ma/NR/exeres/22A2ABF1-3C44-49CC-A3A6-DB35B0222896.htm [15.07.2012]. Zob. szerzej: B. Saidy, *American Interests in the Western Sahara Conflict*, „American Foreign Policy Interests” 2011, Vol. 33, s. 86–92.

Dnia 31 października 2006 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ ponownie przedłużyła mandat sił MINURSO, tym razem do 30 kwietnia 2007 roku, ponawiając jednocześnie apel o polityczne rozwiązanie sporu o Saharę Zachodnią. Rada Bezpieczeństwa potwierdziła wolę pomocy stronom konfliktu w wypracowaniu rozwiązania politycznego, trwałego i akceptowalnego dla wszystkich stron. Wyraziła również zdecydowane poparcie dla działań podejmowanych przez Sekretarza Generalnego i jego osobistego wysłannika. Członkowie RB ponownie zaapelowali do stron konfliktu i krajów regionu o dalsze współdziałanie z ONZ w celu wyjścia z obecnego impasu. Rezolucja RB podkreślała też potrzebę przestrzegania porozumień wojskowych w kwestii zawieszenia broni zawartych z MINURSO³⁸.

Ambasador Maroka w Teheranie, Mohamed Louafa w kwietniu 2007 roku przedstawił plan władz marokańskich zakładający uzyskanie przez Saharę Zachodnią „pełnej autonomii”. Treść planu pt. „Marokańska inicjatywa ws. negocjacji statusu autonomii dla regionu Sahary” została przekazana sekretarzowi generalnemu ONZ Ban Ki-Moonowi. Autonomia miałyby funkcjonować w ramach suwerenności marokańskiej. Pozwolić to miało Saharyjczykom zarządzać swoimi sprawami za pomocą instancji ustawodawczej, wykonawczej i sądowej. Władzę wykonawczą miałyby sprawować szef rządu, wybierany przez parlament regionalny i zatwierdzony przez króla. Byłby on przedstawicielem państwa w regionie. W skład parlamentu miałby wejść deputowani wybierani zarówno w głosowaniu powszechnym, jak i przez poszczególne plemiona. Ta instytucja miała mieć prawo tworzyć sądy regionalne rozstrzygające sprawy lokalne oraz spory wynikające ze stosowania legislacji ustanowionej przez parlament miejscowy. Powstać miałyby również urząd komisarza rządowego, który czuwałby nad poszanowaniem suwerenności państwa. Jeżeli zaś chodzi o sprawy gospodarcze, mieszkańcy Sahary

---

³⁸ Resolution 1720 (2006) Security Council, United Nations, 31 October 2006, [www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1720\(2006\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1720(2006)) [15.07.2012].

otrzymaliby szeroką autonomię. Mogliby sami decydować o kierunkach rozwoju gospodarczego, inwestycjach, turystyce, rolnictwie i rybołówstwie. Władze z Rabatu nie mogłyby ingerować. Budżet regionu pochodziłby z wielu źródeł: opłat i podatków lokalnych, dochodów z regionu wpłacanych do budżetu państwa, oddanych później regionowi oraz niezbędnych świadczeń z instytucji solidarności narodowej. Dochody z eksploatacji bogactw naturalnych zostałyby podzielone między region a państwo. Procent przypadający każdemu z nich zostałby uzgodniony drogą negocjacji. Propozycja przewidywała również powrót wszystkich Marokańczyków przebywających w obozach w Tinduf. Część zostałaaby przeniesiona do rezerwy. Niektórzy zostaliby wcieleni do sił zbrojnych. Ogłoszona miała być powszechna amnestia. Wszystkie zmiany miałyby zostać wprowadzone pod zwierzchnictwem Rady Tymczasowej, która byłaby organem odpowiedzialnym za wdrożenie autonomii³⁹.

W odpowiedzi, sekretarz generalny ONZ Ban Ki-Moon zaapelował do wszystkich stron sporu o Saharę Zachodnią o rozpoczęcie negocjacji bez warunków wstępnych oraz wykazanie się dobrą wolą. Podkreślił również, iż marokańska inicjatywa w sprawie negocjacji statusu autonomii regionu może stanowić podstawę do dialogu i osiągnięcia kompromisu. Zalecił równocześnie przedłużenie mandatu MINURSO do 31 października 2007 roku. Uznał, iż jej obecność jest niezbędna dla utrzymania zawieszenia broni. Ban Ki-Moon potwierdził, iż wszystkie konsultacje przeprowadzone do tej pory przez jego osobistego wysłannika P. van Walsuma w różnych państwach udowadniają, iż jedynie rozwiązanie wypracowane drogą rozmów może definitywnie zakończyć spór.

W kwietniu 2007 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję nr 1754, która potwierdziła fundamentalną zasadę samostanowienia narodów. Rezolucja stwierdzała, iż jedynym sposobem osiągnięcia trwałego rozwiązania problemu Sahary Zachodniej jest

---

³⁹ *Morocco's Initiative for Negotiating an Autonomy Status for the Saharan Provinces*, <http://www.moroccoboard.com/board/sahar-initiative.htm> [15.07.2012].

danie ludności zamieszkującej na tym terytorium prawa do swobodnego wypowiedzenia się w kwestii przyszłości państwowej⁴⁰. W wyniku fiaska rozmów między zainteresowanymi stronami, pod koniec kwietnia 2008 roku została przyjęta kolejna rezolucja Rady Bezpieczeństwa nr 1813, w której ponownie zawarty był apel o znalezienie realistycznego rozwiązania dla tego sporu w duchu kompromisu i negocjacji, i jednoznacznie potwierdzono prawo narodu saharyjskiego do samostanowienia.

Spór wokół problemu Sahary Zachodniej, który od momentu opuszczenia tego terytorium przez Hiszpanów, trwa już ponad 30 lat jest jednym z wielu rozgrywających się konfliktów na kontynencie afrykańskim, które zostały obciążone dziedzictwem postkolonializmu. Dotychczas żadna próba rozwiązania tego sporu nie powiodła się i chyba trzeba zgodzić się z Rafałem Ożarowskim, który twierdzi, iż trudno oczekiwać, aby w przyszłości nastąpił diametralny zwrot w istniejącej sytuacji. Mandat MINURSO, która miała nadzorować przeprowadzenie referendum, wydaje się nie mieć końca i jest permanentnie przedłużany. Pomimo tego, że skonfliktowane strony uczestniczą bezpośrednich spotkaniach to rokowaniach, nie przynoszą oczekiwanych rezultatów. ONZ obecnie nie ma żadnego nowego pomysłu, który mógłby przełamać istniejący impas pomiędzy skonfliktowanymi stronami⁴¹.

BIBLIOGRAFIA

Anouari O. E., *Sahara: 6 mois de plus pour la Minurso – Peter Van Walsum sommé de faire de nouvelles propositions*, „La Gazette du Maroc” 31.10.2005, http://www.lagazettedumaroc.com/articles.php?id_artl=7867&n=444&sr=830&r=2.

---

⁴⁰ United Nations Security Council Resolution 1754 (2007) The Situation Concerning Western Sahara.

⁴¹ R. Ożarowski, op. cit., s. 140.

- Ayllon T., *Argelia, satisfecha al saber que Madrid si apoya el Plan Baker para el Sahara*, „ABC” (Madrid) 16.07.2004.
- Ayllon T., *Los saharauis consideran decepcionante la renuncia de Zapatero al Plan Baker*, „ABC” (Madrid) 16.07.2004.
- Ayllon T., *Los saharauis esperamos más de Zapatero*, „ABC” (Madrid) 5.04.2004.
- Benaissa meets White House Security Advisor*, <http://www.maroc.ma/NR/exeres/22A2ABF1-3C44-49CC-A3A6-DB35B0222896.htm>.
- Bernatowicz-Bierut G., *Główne kierunki polityki Hiszpanii w trzecim świecie (Ameryka Łacińska i kraje arabskie)*, Warszawa 1984.
- Boudarham M., *Sahara : le Maroc pose ses conditions*, 26.09.2005, http://www.sahafanet.blogspot.com/2005/09/aujourd'hui_26.html.
- Burgis M. L., *Boundaries of Discourse in the International Court of Justice: Mapping Arguments in Arab Territorial Disputes*, Danvers 2009.
- Bury J., *Polityka wybranych państw arabskich wobec krajów Afryki subsaharyjskiej*, w: *Stosunki międzynarodowe w Afryce*, red. J. J. Milewski, W. Lizak, Warszawa 2002
- Chazbijewicz S., *Polityczny konflikt o terytorium Sahary Zachodniej*, w: A. Żukowski (red.), *Przestrzeń i granice we współczesnej Afryce*, „Forum Politologiczne”, t. 10, Olsztyn 2010.
- Completion of the Territorial Integrity of the Kingdom of Morocco Memorandum of the Kingdom of Morocco concerning the regional dispute over Sahara*, September 24th, 2004, <http://www.moroccoembassy.org.my/Memorandum.htm>.
- Cordesman H., *A Tragedy of Arms: Military and Security Developments in the Maghreb*, Westport 2002.
- Geldenhuis D., *Contested States in World Politics*, Chippenham 2009.
- Gutelius D., *Western Sahara*, w: J. Middleton, J. C. Miller (eds.), *New Encyclopedia of Africa*, Vol. 5, London 2007.
- Jensen E., *Western Sahara: Anatomy Of A Stalemate*, Boulder 2005.
- Jibril M., *Le processus de l'autonomie*, „La Gazette du Maroc” 27.03.2006, http://www.lagazettedumaroc.com/articles.php?id_artl=9511&n=465&sr=852&r=2.
- Knop A., *Diversity and Self-Determination in International Law*, Cambridge 2002.
- Malinowski M., *Sahara Zachodnia. Konflikt terytorialny między Marokiem a Hiszpanią w latach 1956–1976*, Toruń 2001.

- Migdalovitz C., *Western Sahara: Status of Settlement Efforts*, Congressional Research Service, December 2008.
- Morocco's Initiative for Negotiating an Autonomy Status for the Saharan Provinces, <http://www.moroccoboard.com/board/sahar-initiative.htm>.
- Omar S. M., *The right to self-determination and the indigenous people of Western Sahara*, „Cambridge Review of International Affairs” March 2008, Vol. 21, Issue 1.
- Ould-Mey M., *Mauritania. Between the Hammer of Economic Globalization and the Anvil of Multiparty Factionalism*, w: Y.H. Zoubir, H. Amirah-Fernandez (eds.), *North Africa: Politics, Region, and the Limits of Transformation*, Oxon 2008.
- Ożarowski R., *Sahara Zachodnia – jako przykład afrykańskiego quasi-państwa*, w: M. Stańczyk-Minkiewicz (red.), *Afryka. Kontynent wyzwania i zagrożenia*, t. 1, Gdynia 2011.
- Parzymies S., *Spór wokół Sahary Zachodniej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1976, nr 4.
- Popiuk-Rysińska I., *Działalność instytucji międzynarodowych na rzecz pokoju i bezpieczeństwa w Afryce*, w: J. J. Milewski, W. Lizak (red.), *Stosunki międzynarodowe w Afryce*, Warszawa 2002.
- Resolution 1720 (2006) Security Council, United Nations, 31 October 2007, [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1720\(2006\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1720(2006)).
- Ruddy F., *The United States mission for the referendum in Western Sahara: Lofty ideals and gutter realities*, „Vital Speeches of the Day” 2000, No. 66.
- Saidy B., *American Interests in the Western Sahara Conflict*, „American Foreign Policy Interests” 2011, Vol. 33.
- Shelley T., *Endgame in the Western Sahara: What Future for Africa's Last Colony?*, London 2004
- Shelly T., *Behind the Baker Plan for Western Sahara*, <http://www.merip.org/mero/mero080103>.
- Sutor J., *Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych*, Wrocław 1979.
- Sutor J., *Mediacje w prawie i praktyce międzynarodowej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1984, nr 2.
- United Nations Security Council Resolution 1754 (2007) The Situation Concerning Western Sahara.
- Zunes S., *The United States and the Western Sahara peace process*, „Middle East Policy” 1998, Vol. 5, No. 4.

INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND THE COUNTRIES FACING THE CONFLICT OVER THE WESTERN SAHARA

SUMMARY

The issue of political status of the Western Sahara is an intricate bundle of contradictions. The countries which lay claim to its territory put forward a number of legal, historical, ethnical as well as geopolitical arguments. It is pointed out that this untied Gordian Knot breeds pernicious implications for international relations becoming the source of instability in the Maghreb countries. Additionally it is emphasized that no effort to solve this conflict was successful and what is more it seems that there are few hopes for a complete settling this dispute in the future. In the article the standpoints of the countries as well as international organizations concerning the Western Sahara conflict are presented as well as efforts of these political entities to solve this conflict.